

СТАНОВИЩЕ

от

проф. Биянка Любчова Торньова, дп
Заместник–декан на Факултет по общественно здраве,
Медицински университет-Пловдив

на дисертационен труд
за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”

Професионално направление: 7.4. Обществено здраве

Докторска програма: Управление на здравните грижи

Автор: Пепа Митева Джеджева

Форма на докторантура: самостоятелна подготовка

Катедра: „Здравни грижи” на Филиал Сливен при МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов” – гр. Варна

Тема: „Хемоконтактни вирусни инфекции – хепатит В, С, СПИН – професионален риск и превенция сред медицинските сестри.”

Научен ръководител: доц. Елена Желева, дп

Становището е изготвено на основание на Заповед № Р-109-645/21.12.2018г. на Ректора на МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов” – гр. Варна за определяне членовете на научно жури по процедурата.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Пепа Митева Джеджева е зачислена в докторантура на самостоятелна подготовка към катедра „Здравни грижи” на Филиал Сливен при МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов” – гр. Варна със заповед № Р-109-406/22.11.2017 г. на Ректора на МУ-Варна. В изпълнение на ректорска заповед № Р-109-322/31.05.2018 г. на 26.06.2018 полага успешно изпит за докторантски минимум. На основание решение на катедрения съвет, относно готовността за публична защита и решение на АС на МУ-Варна (Протокол №41/10.12.2018), със заповед № Р-109-645/21.12.2018г. е отчислена с право на защита.

Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител, свързани и доказващи процесуалната валидност на процедурата са подготвени прецизно и старателно. Те напълно съответстват на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет- Варна.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Пепа Митева Джеджева е родена през 1964 г. в гр. Сливен. Придобива средно специално образование с професионална квалификация „Медицинска сестра“ – общ профил в ИПЗКССО „Д-р Петър Берон” гр. Сливен през 1984, а впоследствие и полувисше образование в ПМИ – гр. Сливен по същата специалност. През 1999 г. се дипломира в МУ-София, Факултет „Сестринско дело“ с ОКС „бакалавър” по „Здравни грижи” и с професионална квалификация „Ръководител на здравни грижи и преподавател по практика

в Медицински колеж“. Завършва магистърска програма по специалност „Управление на здравните грижи“ във Факултета по обществено здраве при Медицински университет – София през 2006 г. с професионална квалификация „Мениджър на здравните грижи“.

През 2016 г. придобива специалност по „Обществено здравеопазване“ в МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна.

Професионалната си дейност започва през 1984 г. като медицинска сестра в детски ясли, където работи до 1997 г.. След спечелен конкурс, от 1998 г. до 2008 г., е преподавател в Медицински колеж - гр. Сливен при ТрУ – Ст. Загора. От 2013 г. е асистент, а от 2014 г. до момента е административен асистент в катедра „Здравни грижи“ на Филиал Сливен при МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна.

Посочените щрихи от професионалната биография на докторантката показват две устойчиви тенденции в нейното кариерно развитие: за професионално утвърждаване като медицински специалист и за педагогическото ѝ усъвършенстване като преподавател във висше медицинско училище. Тези тенденции намират реален израз в представения дисертационен труд, чиято изследователска платформа интегрира компетенциите на докторантката като медицински специалист и нейния опит в провеждането на научни изследвания.

Висока оценка заслужава активното участие на ас. Пепа Дждежева в проектна дейност. Тя е участвала в следните проекти: „Проект за въвеждане на модулно обучение по „Сестрински грижи“ в Медицински колеж гр. Сливен“; Проект ”Образователна и медицинска интеграция на уязвимите малцинствени групи със специален фокус върху ромите” - Национална програма ФАР; Проект за въвеждане на следдипломно обучение на „Фамилна медицинска сестра“; Проект за създаване на „Училище за бъдещи родители” - Тракийски университет, Стара Загора – Медицински колеж – гр. Сливен; Проект Студентски практики на МОН - академичен наставник.

Член е на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи.

3. Актуалност на темата на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е посветен на значим проблем в съвременното здравеопазване, свързан с професионалния риск и превенцията на хемоконтактни вирусни инфекции – хепатит В, С, СПИН сред медицинските сестри, който добива нови теоретични и практически измерения чрез конкретното изследване.

В структурите на здравеопазната система работят не малък брой хора с различна степен на професионална квалификация, които са подложени ежедневно на въздействието на различни опасни фактори. Осигуряването на безопасни условия при извършване на служебните им задължения, гарантира запазване на работоспособността им. От тяхното физическо и психическо състояние зависи нормалното функциониране на системата на здравеопазването. Осигуряването на безопасни условия на труд и формирането на култура на безопасност у медицинските специалисти до голяма степен определят здравето състояние на цялото общество.

В своята професионална дейност медицинският персонал е изложен на висок риск от заразяване с различни инфекциозни агенти, включително и вирусите хепатит В, хепатит С и HIV, което предпоставя актуалността на темата на дисертационния труд. Активното участие на студентите - бъдещи медицински сестри в медицинското обслужване на пациенти ги излага на риск от заразяване с кръвнопреносими вируси по време на практическото им обучение. Това извежда необходимостта от специфично обучение за

евентуални рискове, произтичащи от ежедневните им дейности и гарантира разбирането на студентите за причините за стриктно придържане към превантивни поведения, включващи безопасни техники за манипулации и селективно използване на стандартните предпазни мерки. Липсата на култура за безопасност, на умения за ползването на подходящи лични предпазни средства и устройства за безопасност, игнорирането на подходящи ваксинации и постекспозиционна профилактика значително увеличават риска от кръвнопреносими вирусни инфекции.

4. Общо описание и характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е изложен на 178 стандартни страници и е онагледен с 11 таблици, 48 фигури, 3 схеми и 5 приложения. В структурно отношение дисертацията е композирана от въведение, четири глави, изводи, препоръки, приноси, библиография и приложения.

Въведението отразява убедително професионално-научната мотивираност на дисертантката за избор на разглежданата проблематика.

Литературният обзор /Първа глава/, озаглавен като „Теоретични основания на изследвания проблем” е логично структуриран в пет параграфа и отразява дългогодишните научни търсения и професионален опит на ас. Джеджева.

Авторката познава много добре литературата по темата, адекватно оценява и творчески използва литературния материал. Теоретичните ѝ разсъждения са следствие от проучване на 143 литературни източника, от които 29 на кирилица, 102 на латиница и 12 интернет-ресурса, като повече от половината от литературните източници са от последните 10 години.

Насочеността на литературния обзор дава възможност емпиричното проучване да бъде построено върху научно представена теоретична база. Задълбочено и изчерпателно е направен теоретичен анализ на хемоконтактните вирусни инфекции и спецификата на професионалния риск от хемоконтактни инфекции за медицинските специалисти и студентите – медицински сестри. Представени са основните понятия и основните фактори, оказващи влияние върху вероятно заразяване с инфектиращи агенти. В аналитичен план се обсъждат стандартните и специфични мерки за безопасност, профилактика и контрол на хемоконтактните инфекции. Аргументирано се обосновава потребността от проблемно-ориентирано обучение на медицинския персонал за поведение при конкретни рискови експозиции. В петия параграф обстойно и целенасочено се проучват и анализират международни и национални документи, организации и инициативи за професионален риск и превенция на хепатит В, С и СПИН.

Ас. Пепа Джеджева е проучила авторитетни източници, свързани с разглежданата проблематика. Те са цитирани обективно и коректно. Литературният обзор завършва със синтезирани изводи, които потвърждават актуалността и значимостта на дисертационния труд.

Във втора глава „Методика и организация на проучването” в логически план, подчинен на теоретичното проучване, се разработва експерименталната програма на докторантката. Представени са целта, задачите, хипотези и обект на изследване, единици и признаци на наблюдение и методиката на проучването. *Целта* на труда е да се проучи и анализира нивото на професионална безопасност на студенти и медицински сестри в конкретните условия на дейност, относно професионално обусловени вирусни инфекции предавани по кръвен път – хепатит В, хепатит С и СПИН.

За изпълнението на поставената цел са формулирани шест задачи, адекватни на целта и обхващащи всички аспекти на дисертационния труд.

По отношение на методиката на изследването ас. Пепа Дждежева е съчетала няколко основни метода за изследване, релевантни на поставените за решаване цел и задачи – документален, социологически, експертна оценка и математико-статистически методи. Предложената комплексна методика позволява експерименталната работа да бъде изведена на високо научно ниво. Подробно са описани етапите и времето на проучването. Коректно са представени математико-статистическите методи за обработка и анализ на събраните данни.

Разработени и апробирани са: анкетна карта за студенти-дипломанти по време на VII и VIII семестър по изследваните признаци, съдържаща 21 въпроса, от които 6 открити, 13 закрити и 2 рангови скали; анкетна карта за работещи в УМБАЛ и МБАЛ медицински сестри по изследваните признаци, съдържаща 19 въпроса, от които 2 открити, 15 закрити и 2 рангови скали и въпросник за стандартизирано интервю за експертна оценка на предложените „Програма за превенция на риска от хемоконтактни вирусни инфекции“ и „Модел за превенция на професионално обусловени хемоконтактни вирусни инфекции“, съдържащ 6 въпроса, от които 5 закрити и 1 открит.

Проведено е собствено проучване, като са обхванати общо 418 респонденти. От тях 174 работещи медицински сестри, 180 студенти от специалност „Медицинска сестра“ и 64 експерти в това число - 6 главни медицински сестри, 42 старши медицински сестри и 16 преподаватели. Събраната информация е достатъчна по обем, за да се получат надеждни резултати. За изработване на графиките е използван софтуерен пакет Microsoft Office Excel 2010. Данните са обработени статистически чрез SPSS v. 17.0 for Windows, като са използвани описателни показатели за количествени променливи и са представени в табличен и графичен вид.

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

Третата глава е посветена на резултатите и обсъждането им. Тя представлява същността на дисертационния труд и представя резултатите от констатиращото изследване. Успоредно с представянето на резултатите от апробирането на експерименталната програма се извършва обективно и прецизно отчитане на мненията на участващите в изследването респонденти – медицински сестри и студенти от специалност „Медицинска сестра“ и техният многоаспектен количествен и качествен анализ. В тази глава се открояват добрите умения на дисертантката за анализ и аргументирани интерпретации на емпиричните данни.

В девет параграфа са анализирани: социодемографските характеристики на изследвания контингент; самооценката и възприемането на риска от професионално заразяване с хепатит В, С и СПИН; честотата на професионални рискови експозиции; организационни и индивидуални фактори за професионални експозиции; нагласи, практики и отношение към личните предпазни средства; знания и отношение към имунопрофилактиката и постекспозиционната профилактика. Проучена и анализирана е необходимостта от допълнително обучение, като авторката стига до извода, че повишаването на информираността за рисковете, произтичащи от професионалната дейност, стриктното придържане към превантивни поведения изисква надграждащо обучение, което ще гарантира професионалната безопасност на медицинските сестри и студентите.

В девети параграф, докторант Джеджева прави анализ на съдържанието на учебния план и учебните програми, хорариумът и съществуващите теми, предоставящи знания, свързани с проблема за професионалния риск и превенцията на хемоконтактните вирусни инфекции хепатит В, С и СПИН. В резултат на проучването се установява, че проблемът за професионалния риск и превенцията на хемоконтактните вирусни инфекции не е достатъчно застъпен в учебните програми на специалност „Медицинска сестра“ на образователно – квалификационна степен „Бакалавър“. Авторката умело обосновава необходимостта от допълване на знанията, уменията и компетенциите по разглежданата проблематика чрез въвеждане на избираема учебна дисциплина в учебния план.

Данните от проучването са богатото онагледени, което поставя достъпен и лесно четивен фундамент на дисертационния труд.

Четвъртата глава е посветена на програма за превенция на риска от хемоконтактни вирусни инфекции. Тя е насочена предимно към организационните детерминанти за професионален риск и институционалната култура на безопасност.

На базата на проведеното проучване е разработен и „Модел за превенция на професионалния риск от хепатит В, С и СПИН“. В него са отразени всички необходими стандартни практически стъпки за превенция на професионалния риск от хемоконтактни вирусни инфекции. Изработен е под формата на нагледно средство, с цел по-лесно възприемане и по-широка достъпност, за постигане на превенция чрез информираност. В трети параграф е направен анализ на резултатите от експертната оценка на предложените практически подходи за повишаване нивото на безопасност на студентите и медицинските сестри. Проведеното изследване доказва необходимостта от въвеждане на избираема учебна дисциплина „Превенция на хемоконтактните вирусни инфекции хепатит В, С и СПИН“, която да надгради базовото обучение на студентите от специалност „Медицинска сестра“.

Дисертационният труд завършва с формулиране на **изводи**, които са естествено заключение от направеното проучване, получените резултати и тяхната интерпретация. Най-същественният извод е, че е необходимо непрекъснато проблемно-ориентирано обучение на медицинските сестри и студентите за усвояване на безопасни практики при конкретни рискови дейности и манипулации.

Направените от авторката **препоръки** са напълно актуални и адекватни с оглед повишаване компетентностите на медицинските сестри за профилактика на риска от хемоконтактните вирусни инфекции хепатит В, С и СПИН.

Работата е стилистично издържана, написана на много добър език и съвременно научно равнище.

5. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Дисертационният труд показва, че ас. Пепа Джеджева е извървяла успешен път на изследователско развитие, придобила е опит за провеждане на научни изследвания и интерпретация на получените резултати. Във връзка с това давам висока оценка за личното участие на докторантката в проведеното дисертационно изследване и преценявам като значими и точни формулираните научни приноси и получени резултати.

Приносите са както с теоретичен, така и с практико-приложен характер. Съществени приноси с приложен характер са изработените и апробирани в медицинската практика „Програма за превенция на риска от хемоконтактни вирусни инфекции“ и „Модел за професионален риск и превенция на хемоконтактните вирусни инфекции хепатит В, С и

СПИН“, както и разработената учебна програма за избираема дисциплина „Превенция на хемоконтактните вирусни инфекции хепатит В, С и СПИН“.

Представени са три **публикации** във връзка с дисертационния труд.

Авторефератът към дисертационния труд е оформен, съгласно изискванията и отразява целите, задачите, използваните методи, резултатите, направените изводи и препоръки.

Критични забележки и препоръки към проведеното изследване и комплект материали нямам.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на асистент Пепа Джеджева се отличава с редица достойнства в теоретичен и практико-приложен план. Авторката постига целта си и представя убедителни резултати в потвърждение на изследователската постановка.

Считам, че той напълно отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ – Варна.

Дисертационният труд показва, че ас. Джеджева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Управление на здравните грижи“, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Изтъкнатите в становището достойнства и качества на дисертационния труд са основание да дам своя **положителен вот** и да предложа на уважаемите членове на Научното жури да присъдят образователната и научна степен „**Доктор**“ на **Пепа Митева Джеджева по научна специалност „Управление на здравните грижи“** в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4 Обществено здраве.

24.02. 2019 г.

гр. Пловдив

Изготвил становището : .....

/проф. Биянка Торньова, дп/